

Over de “Mont Noir” en de Molensteen.

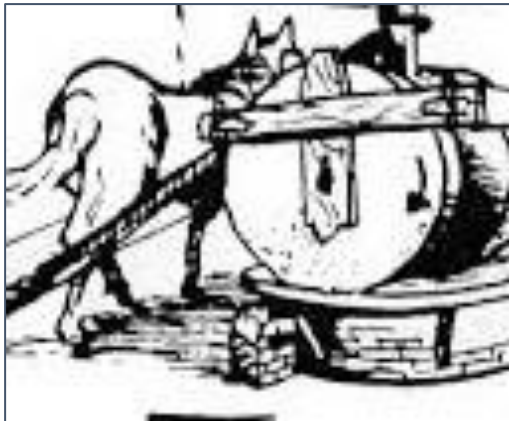
In 1910 wilde ene Victor Berendson op zijn domein in de “Mont Noir” een attractiepark oprichten. Toen stond er daar nog veel water en hij liet brede grachten graven, één langs de zuidzijde en een langs de oostkant van zijn domein. Aan de oostzijde liet hij de gracht uitgraven in de vorm van een “V” en aan de andere zijde van de toegangsweg liet hij in een groot ven twee eilandjes aanleggen, zodanig, dat het geheel een “V” en een “B”, de initialen van zijn naam in het water, vormde. Vanaf de toegangsweg tot aan het station van Heide had hij een smalspoor laten aanleggen. Door een hefboom, die aan het wagonnetje bevestigd was, ritmisch op en neer te bewegen, kon men gemakkelijk de afstand doorheen de heide overbruggen. Hij had nog grotere plannen voor zijn attractiepark, maar toen ± in 1900 het afgraven van het “Vossenbergmassief” van 45 m

De “Cambuus” van Moeder Kee

hoogte tot een niveau van 20m een feit was, vestigde zich in de oude barakken van de arbeiders, hun voormalige kookmoeder, “moeder Kee”. Zij zag er wel wat in, om daar wandelaars van een drankje en iets te eten te voorzien. En inderdaad: het sloeg aan. Veel kunstenaars en leerkrachten uit het Stedelijk onderwijs kwamen hier hun vrije tijd doorbrengen. Zij genoten van de wijde natuur en haar immense stilte. En die stilte en rust zou die vreemdeling van een Berendson komen verstoren. Nee, dat mocht niet gebeuren en zo ontstond “daar” in 1910 de allereerste vereniging voor de bescherming van de natuur. Zij gaven de jonge spruit de naam “vereniging voor Natuur-en Stedenschoon”. Ja, ook “Stedenschoon” want in Antwerpen dreigde men er toen mee een hele reeks waardevolle gildehuizen te slopen. Deze vereniging richtte in 1912 reeds een brief aan het gemeentebestuur van Kalmthout, om de 750 Ha heidegrond, die de gemeente bezat te verhuren aan de Belgische staat, met de bedoeling het eerste natuurreservaat in ons land op te richten. Het gemeentebestuur, dat hoofdzakelijk uit landbouwers bestond, wilde van het voorstel van die Antwerpse vreemdelingen niets weten. Daarenboven werd ons land tot 1930 nog volledig Frans bestuurd en was er van overheidswege geen belangstelling voor die toch zo mooie brok natuur in Vlaanderen. Daar boven op kregen we in 1914 bezoek van de Feldgrauen en lagen al de activiteiten van de vereniging stil. Na WO I trachtte Natuur-en Stedenschoon een gebied van 2000 Ha, bestaande uit bos, hei, duin en ven te laten klasseren. Zo zou het, als natuurgebied beschermd worden. Na veel moeilijke jaren van tegenwerking, slaagde zij er toch in haar doel te bereiken. In de periode 1940-1945, tijdens de bezetting dus, bewerkte Prof. Dr. Muls, die bestuurslid van hoger genoemde vereniging was, het dossier, dat volledig klaar was, om in het staatsblad gepubliceerd te worden. De grote eigenaars, Carlier, Meurisse en van Acker maakten geen bezwaar. Er stonden immers geen beperkingen voor de jacht in. Hij slaagde er in het dossier in het staatsblad te laten verschijnen. Na de oorlog werd dit besluit als wettig erkend bij een regentsbesluit. Dit was een eerste stap. Het zou nog tot 1968 duren, vooraleer het gebied erkend werd als Staatsnatuurreservaat: het grootste in Vlaanderen! Voor het beheer ervan werd er een wetenschappelijke adviescommissie opgericht en die besliste, om een monument voor het jaar 1970 op te richten. In heel West Europa werd dat jaar als natuurbeschermingsjaar uitgeroepen. Dit bracht het gevolg mee dat in de meeste landen regelmatig congressen werden gehouden om de natuur te beheren, anders kwamen er overal woestijnen. Als het enige lid van de commissie dat in Kalmthout woonde, kreeg ik de opdracht een molensteen te zoeken. Bij verschillende landbouwers lagen er op hun erf nog molenstenen van een tredmolen, zodat zij zelf konden malen. De molenstenen van de afgebroken bovenkruier, “de molen van Kalmthout, die aan de Molenbaan stond, waren verdwenen. De laatste molenaar, Van Broeckhoven was kinderloos gestorven. De erfgenamen waren de familie De Jong. Zij woonden over de grens en waren Nederlanders; zij waren tuinaanleggers en zo kwam er, op de bij de molen horende gronden, een

aanplant van struiken en bomen. Maar, op de werf bij de woning, achter het oude schuurtje stond het bouwvallige afdak met drie grote molenstenen van 2 tot 3 ton. De ligger, onderste plat liggende steen woog wel drie ton en had een randje. De twee andere stenen, de lopers, liepen met hun smalle zijde over de ligger. De lopers waren verbonden door een as, met daar boven een juk, waaraan paarden of ossen ingespannen konden worden. Zij moesten deze stenen steeds in beweging houden. Oliehoudende zaden hebben een harde pel, die eerst gekneusd moet worden door de lopers op de ligger, om er daarna de olie uit te persen. De gekneusde zaden werden in een zak gedaan Om uit deze gekneusde zaden olie te verkrijgen, was er een slagsysteem nodig. Dit bestond uit een zware eikenhouten balk, die door het mechanisme van de molen zelf regelmatig drie of meerdere meter opgetild werd en weer naar beneden viel; zo kon uit de zaden de olie geperst worden. Heel dat systeem noemde men een olieslagmolen en de persoon, die er mee werkte was een "olieslager". Heel deze combinatie werd oorspronkelijk geplaatst in de originele standaardmolen,

die door de Abdij van Tongerlo werd opgericht, maar stond niet meer in de laatste molen. Iemand, die er lang gewerkt heeft, zelfs voor 1900, kende het niet. Deze loper van een oliepletmolen uit Kalmthout is een waardevol, historisch element voor de Kalmthoutse geschiedenis. Het heidelandchap sluit hier bij aan. Op de Greef had men ooit negen herders met negen kuddes, voor de productie van wol en vlees. De imkers zorgden met hun "biekes" voor was, eeuwenlang de enige verlichtingsbron en voor honing, het enige zoetmiddel. Volgens een geoloog komen deze stenen uit het land van Herve, of van tussen Samber en Maas. De steenkappers kaptten de stenen in de vereiste vorm in de steengroeve. Het vervoer moest per gewicht betaald worden. Dan werden zij per schip langs de Maas naar Nederland gevoerd en langs de Oosterschelde ging het dan richting Antwerpen. Misschien werden zij wel in Lillo gelost. En dan... met paard en kar naar Kalmthout. Op de molensteen, die sinds 1970 in de Kalmthoutse Heide rust, staan volgende teksten te lezen: van boven erop: Cicero: "met de natuur als gids onmogelijk te verdwalen". Deze tekst werd aanbevolen door Guido Van Hoof, culturele hoofdredacteur van het dagblad "De Standaard". Ook de naam van Prof. Muls, die in het begin van de oorlog de klassering heeft kunnen doordrukken, staat vermeld. De naam van de schenker De Jong vinden we er op terug en natuurlijk wordt op de zijkant de Vereniging van Natuur- en stedenschoon vermeld. Er stond en staat ook een sibbeteken op; dit is afgeleid van vroegere Germaanse tekens en vermoedelijk is het de naam van de eigenaars van de steengroeve. Dit teken is alleen goed waarneembaar, als de steen nat is. Deze teksten werden gebeiteld door professors van de Antwerpse Academie.

De Heide en de Molensteen vormen samen een stuk geschiedenis van Kalmthout...

Eeuwen gleden over mij heen
Ik had voorgoed afgedaan...
Tot ik in de heide weer te leven scheen
Als symbool van dankbaarheid, voortaan...

Eeuwen gleden over mij heen...
Ik had voor goed afgedaan.
Tot ik in de heide terug te leven
scheen
Als symbool van dankbaarheid,
voortaan...
I.G.S.

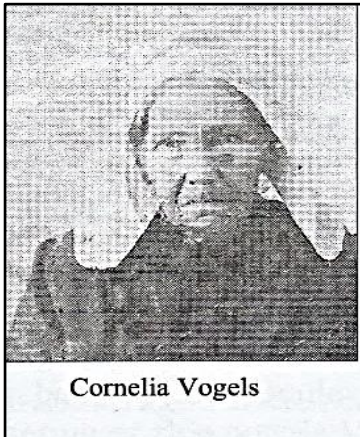
(bijdrage van Louis Verpraet)

Van zaad tot olie

De oliehoudende zaden worden eerst gebroken onder het gewicht van de molenstenen. Daarna wordt het zaad verwarmd tot ongeveer 40 °C. Het zaad wordt dan met trechters in doorlaatbare zakjes gedaan. Die gevulde zakjes worden in de slagbank gelegd. Door de zakjes in de slagbank te pletten, komt de olie uit het zaad. Het pletten gebeurt via een zware, verticale balk, die wordt aangedreven door de molen. Wat na het pletten van het zaad overblijft, vormt een harde koek. Om daar de laatste olie uit te persen, wordt die koek opgewarmd tot 80 °C. Daarna volgt opnieuw het persproces.

Bijkomend verhaal over de cafés in kapellenbos

In een vorig verhaal vertelde ik reeds dat mijn ouders met mijn broer en mezelf veel gingen wandelen. Als wij vertrokken aan de Missiehuislei, dan eindigden we steevast in de Vijverslei en waren dan rechtover café Jagersrust; wij deden dat vanaf 1934 en waren wij een cliënt van Frans Vogels, die bovengenoemd café uitbaatte. Wij kregen daar een "limonaatje". Fruitsap was er toen nog

Cornelia Vogels

niet. Het Café, dat nu "de Put" heet was toen een gewoon woonhuis, waar de ongetrouwde gezusters Biemans woonden. Zij hielden op het toenmalige stationnetje in Kapellenbos. Het café van de gezusters Vogels, waar nu een garage is, in de buurt van de Korte Franselei, heb ik ook nog geweten, maar het café "den nieuwen buiten" heb ik niet gekend als café, de woning is mij wel bekend. Mijn moeder haar vader woonde in Kapellen, hij was vroeg weduwnaar en kwam ons af en toe te voet in Heide opzoeken. Steeds ging hij dan een pintje drinken bij de gezusters Vogels. Zij waren immers familie: de moeder van zijn echtgenote (mijn grootmoeder dus) heette Cornelia Vogels, zij was een tante van Franciscus Vogels en zijn zusters. Mijn grootmoeder was zo een volle nicht van Franciscus en zijn zusters. Bij Leon De Crom, de volgende eigenaar van Jagersrust, kwamen we ook wel eens. Wij woonden toen in de Withoeflei, in de bungalow waar nu Dokter De Cree (op rust)woont. Naast ons lag een onbebouwd perceel, dat eigendom van vader Leon was. Gedurende de oorlog kweekte hij hierop met veel succes, jaar na jaar aardappelen. Toen ik niet meer in de Withoeflei woonde, heeft de oudste zoon Jan er een woning opgebouwd, na zijn huwelijk met Maria Vercauteren. Op een keer, toen ik zondagdienst had, belde Maria aan: als apotheker moest ik dringende voorschriften uitvoeren. Zij had een tutter(fopspeen) nodig, om haar kleine jongske (Marc?)in slaap te krijgen. Inderdaad, dat kan ook dringend zijn. Jagersrust was veel jaren de ankerplaats van het personeel, dat inwoonde bij rijke families in Kapellenbos. Echtparen mochten één of liefst geen kinderen hebben. Zij stonden 24 op 24 uur ter beschikking. Meestal deden zij de boodschappen tussen 10 en 11u30. Dan hadden zij de gelegenheid, om even binnen te wippen in Jagersrust.

Soms trokken zij een kaartje met assistentie van de Leon, pitjesbak spelen of gewoon maar een babbeltje slaan. Al deze mensen waren kind aan huis bij de "Leon". Jeanneke Guns had een heel ander cliënteel. Toen trok de jeugd en de jong volwassenen naar Jagersrust en zaten daar en debatteerden er over van alles en nog wat tot een gat in de nacht...

Nu is Jagersrust een prestigieus restaurant, met de naam "Rascasse" geworden.

(ingezonden door Louis Verpraet, Heidestatiestraat)

Vakantie na de oorlogsjaren.

Tussen 1940 en 1945 hadden de mensen weinig plezier in het leven. Als de oorlog voorbij was en de mensen uit de stad gekomen waren van de V-bommen werd er terug aan gedacht om het leven aangenaam te maken. Mijn familie lang vaders kant woonden allemaal in de stad. Het werd een wekelijks gewoonte dat ze allemaal de trein pakten en op bezoek kwamen in Heide. Zij brachten dan verse pistolets mee en mijn moeder zorgde voor het beleg, dan trokken we allemaal naar de duinen waar we een pik-nik hielden in de bossen en gingen zwemmen in de duinen..

(artikel van Stan Wagemans, hij stuurde ons ook nog een aantal prachtige foto's van die vakanties door)

Werken rondom de kerk en de school schieten op!

De werken die rondom het Heidestatieplein bezig zijn naderen zienderogen. Op de bijgaande foto's geven wij een paar impressies weer. De eerste foto is het plein naast de Kalmthoutlaan voor de school waar momenteel de parking heraangelegd wordt. Op de tweede foto kan je zien dat in de Sint Jozefslaan al is gestart met de beplanting rondom de bomen en dat het ingezaaide gras al tevoorschijn komt. Ook het kerkhof, waar de gemeentediensten ijverig bezig zijn, krijgt een mooie wegel bij, dat zie je op de derde foto.

Hoe vindingrijk moest men zijn tijdens de oorlog!

Eerder al stelde Frans Overlaet in dit krantje de vraag om meer informatie, Louis Verpraet geeft hierop een antwoord wat uitmond in een mooi verhaal:

Verschillende jaren geleden heb ik dit verhaal gelezen in Calmthoutania (tijdschrift van de oudheidkundige kring van Kalmthout). Ik heb toen meer uitleg gevraagd aan Stan Geeraerts, onze veldwachter, die als een van de eersten met deze Amerikanen in aanraking kwam. Zijn verhaal luidde als volgt: In de zomer van 1944 werd een Amerikaans bombardementstoestel neergeschoten in de buurt van Roosendaal. Alle bemanningsleden konden zich met hun parachute redden.

Twee van hen landden in een bos, nog op Nederlandse bodem. Een bewoner, die vlakbij woonde, liep naar hen toe, nam hun parachutes mee en verstopte hen. De Duitsers doorzochten het bos, maar vonden hen niet. 's Avonds kwam die Nederlander terug met burgerkleding. Van daar uit moesten zij nu verder hun plan trekken en 's nachts gingen zij op pad richting Antwerpen. Maar ze dwaalden rond en na enkele dagen raakte het reservevoedsel, wat zij bij hadden, op. Zij scheurden van de honger en stalen wat appels uit een boomgaard. Na 5 dagen waren zij in de buurt van de kerk van Kalmthout, waar juist een dienst was geweest. Zij besloten binnen te gaan, de pastoor en de koster waren nog aanwezig, zij probeerden zich aan hen verstaanbaar te maken. De pastoor fluisterde de koster iets in het oor, die wegliep en terug kwam met de toenmalige veldwachter Sus Ruys. Na ruggenspraak met Rik Vinck, de toenmalige gemeentesecretaris, bracht Sus de twee Amerikanen op de fiets naar de woning van Rik. Zijn echtgenote was doodsbang en de Amerikanen dus werden zij versast naar een nieuw adres, nl. bij Juffrouw Van Mons, een alleenstaande adellijke dame, die in de Missiehuislei woonde. De prachtige villa lag midden in de bossen. Maar, zij nodigde ook vrienden en kennissen uit en de gevluichte vliegers zaten daar bij. Dat was natuurlijk veel te gevaarlijk. Stan Geeraerts en Louis Schaeken, die tot de weerstand cel behoorden en die vanaf het begin mee in het verhaal zaten, besloten dat zij ergens anders een schuilplaats moesten vinden. Louis Schaeken bracht de oplossing: met goedvinden van de Heer Meurisse, eigenaar van het domein "de Putse Moer". en bevelhebber van deze weerstand cel. Een heel eind voorbij de woningen van de familie Meurisse was er in de afsluiting een poortje en hier achter, verscholen tussen struiken en bossen, werd op een droge duin een ondergrondse schuilplaats gebouwd; hier zouden de twee vliegeniers een onderkomen vinden. Stan Geeraerts en de twee, die moesten onderduiken, reden met de fiets van de Missiehuislei, door de Withoeflei en

de Keienhoflaan het domein van de familie Meurisse in. Van daar af pakte Louis Schaeken hen over van de Stan en bracht hen naar hun schuilplaats. Het waren hoofdzakelijk Sus Ruys en Stan Geeraerts, die in deze moeilijke oorlogstijd op zoek moesten naar voedsel voor beide vluchtelingen, maar Louis Schaeken was wel de enige, die contact had met hen. Als hij er zeker van was, dat de kust veilig was, dan bracht hij hun eten. Een stroper, die de hei als zijn broekzak kende, ontdekte de onderduikers en meldde dit onmiddellijk aan Louis Schaeken. Hij beloofde, dat hij dit niet zou verder vertellen. Na de oorlog werd deze man voor Duits gezindheid aangehouden. Toen zijn Stan Geeraerts en Louis Schaeken gaan getuigen. Zij getuigden dat zij wisten waar de vliegers verborgen hadden gezeten, maar dat hij dat nooit verraden heeft. Toen uiteindelijk de Canadese troepen via de Klinkaard ge-naderd waren kwam de heer Meurisse in officiersuniform de vliegers zelf halen om te zeggen dat zij vrij waren. Zij werden door het domein van Meurisse naar de Klinkaard gebracht. Dank zij de moed van onze mensen, die deze gevaarlijke opdracht tot een goed einde brachten, werden zij terecht vereerd.

(bijdrage van Louis Verpraet, foto is een heidezicht geschilderd door Louis Schaecken)

(bijdrage van Louis Verpraet, foto is een heidezicht geschilderd door Louis Schaecken)

Eerder verschenen krantjes kan je downloaden via www.binkalmthout.be